

Raná stará čeština – tzv. přípravné období

CJJ16 Vývoj spisovné češtiny

Raná stará čeština – tzv. přípravné období

~ od r. 1150 do 1300

Období

- kdy se čeština definitivně odlišila od ostatních západoslovanských jazyků (mimo jiné také od slovenštiny),
- kdy čeština postupně pronikla do sféry psaných textů,
- kdy začal česko-německý jazykový bilingvismus (od 13. stol. německá kolonizace).

Raná stará čeština

- v tomto období postupně proniká kulturní čeština do oblasti psaných textů,
- základem tohoto jazyka byl jazyk středních Čech (Prahy), jazyk jednotný a málo nářečně diferencovaný,
- čeština se během těchto dvou století dokonale připravila pro funkci literárního jazyka,
- stimulem k tomu procesu byla nepochybně dohasínající tradice staroslověnštiny (zakázané institucionálně 1097), především tedy kolektivní paměť, že se slovanský jazyk může užívat ve sféře psaných textů.

Raná stará čeština – fonologie

- přehláska 'a > 'ä > ě – jedna z prvních změn vedoucí k nářeční diferenciaci (Čechy × Morava), *pät' > pět', *pätý > pátý, naša kaša > našä kašä > našě kašě,
- změna slabikotvorného *ǫ > ǫ: *žǫtý > žlutý,
- změna g > γ > h: Praga > Praya > Praha,
- změna r > ř: *řeka > řeka, *trstina > třtina,
- pračeská depalatalizace: skupiny T'eT > TeT, T'äT > TäT a T'T > TT: *d'es'ä:tý > desátý, *pam'ät'ný > památný.

Raná stará čeština – morfologie

Deklinace

- postupné prosazování genitivu-akuzativu: *viz´u otec* → *viz´u otcě*,
- v deklinace substantiv konec kmenového principu,
- přehláska *a* > *ě* posílila flektivnost češtiny (bohatý repertoár koncovek *chlapa* – **muža* > *chlapa* – *mužě*, *žena* – **duša* > *žena* – *dušě*, *města* – **mořa* > *města* – *mořě*,
- existence duálu,
- starobylé lokály konsonantických kmenů *Dolás* ‚v Dolanech‘,
- zanikl jmenný tvar instr. sg. mask. posesivních adj. *s domem Abrahamovem* > *s domem Abrahamovým*.

Raná stará čeština – morfologie

Konjugace

- uchovávaly se jednoduché minulé časy aorist asigmatický a sigmatický, imperfektum,
- konstitoval se kondicionál s auxiliárem majícím podoby aoristu sigmatického *bych, by, by, bychom...*,
- zaniká koncové *-i* v imperativu sloves nekončících na souhláskovou skupinu: **nesi* → *nes*,
- přehláska *á* > *ě* způsobuje odlišení sloves 5. třídy, tj. *sáz'ati, sáz'ěju, sáz'ieš* × *dělati, dělaju, děláš*,
- formy typu *přišel jest si* uchovávaly zbytky rezultativního významu ‚je příšlý‘,

Raná stará čeština – syntax

- bezpředložkový lokál zřejmě neproduktivní *Ploškovicích* ,v Ploškovicích‘,
- adnominální dativ *škřehot zubóm*,
- od 13. stol. se rozvíjí systém vyjadřování modality možnosti a nutnosti pomocí sloves: přímé přejímky *musěti, drbiti*,
- záporová shoda stále není obligatorní **přišel nikto, *nepřišel kto*,
- jednoduchá souvětňá syntax koncem 13. stol. rozvíjena pod vlivem latiny: ustalují se spojovací prostředky slučovací *a, i*, odporovací *ale*, vylučovací *(a)nebo, či(li)*, obsahové *(je)že*, neustálená relativa *jam × kam, jenž × který*,
- přechodníky plní řadu funkcí.

Raná stará čeština – slovo tvorba

- pod vlivem stsl. velmi produktivní tvoření činitelských jmen pomocí sufixu *-tel'*: *stvoritel'*, *spasitel'*, *slavitel'*,
- v terminologických okruzích bezsufixální deverbální abstrakta *otboj*, *podvod*, *próvod*,
- *slovesné ova*-kmeny produktivní při tvoření imperfektivních protějšků perfektiv, zejm. *i*-kmenových a *a*-kmenových: *smucovati*, *zjevovati*, *učiňovati*,
- u tvoření kompozit živé typy zděděné z praslovanštiny: substantivní kompozita sufixální se zadním členem deverbálním (*kožělug*, *hromobitie*), s předním členem adjektivním (*črnobýl*, *cužozemeć*), s předním členem numerálním (*devětsil*, *dvúlisteć*) a s předním členem verbálním (*kalivod*); adjektivní kompozita adjektivně-substantivní (*křivonohý*) a numerálně-substantivní (*čtyřdný*);

Raná stará čeština – slovní zásoba

Možno sledovat jen v omezených oblastech:

- pokračování latinsko-řecké slovní zásoby v náboženské oblasti zděděné z předchozích období: *anjel, apoštol, biřmovati, kostel, páteř*, část přejatá z latiny *fara, kalich, klášter, žalm*,
- konverzační vrstva jazyka ovlivněna němčinou *diek, heršt, předák, vůdce, hýřiti, rada, šanovati*,
- rozvíjí se nové civilizační okruhy (často pod vlivem němčiny): *hrabě, lúb / lúbě, lúh / luh, oř, pila, *polštár, *říšě, skýva/skýba, šlechta, špýchar, taška, tuna*,
- doloženy lexémy domácí právní terminologie: *hlava, chomútné, jistina, křivda, krádež, póhon, poprava, právo, zákon, vina*,
- ojediněle jsou doloženy prvky botanické terminologie: *divizna, jmelo, kopytník, netřesk, psoser, slunečnice, ščrbák, volový jazyk, žabie čřevce*.

Nářeční rozdíly

Podobně jako v pračeském období předpokládáme, že rozdíly nebyly významné a že se týkaly fonologie a lexika.

Starobylé rozdíly:

- *ves* × *dědina*, *hubený* × *chudý*,
- *bláto* × *blato*, *mák* × *mak*,
- protetické *j*-: *iskra* × *jiskra*, *idlo* × *jídlo*?
- bilabiální *w*?
- progresivní asimilace typu *twoje* > *tfoje*, *k wóli* > *kvůli*?
- asibilace *t'* > *c*, *d'* > *dž*?

Mladší rozdíly?

- přehláska *'a* > *'ä* > *ě*: *naša kaša*,
- slezskočeské *dž*,
- protetické *h*: *hin se hukáže* ?

Nejstarší prameny – nesouvislé texty

- bohemika,
- glosy,
- přípisky.

Bohemika

Česká slova součástí cizojazyčných textů, zejména latinských.

Zpravidla slova, která nelze přeložit:

- vlastní jména (toponyma a antroponyma)

in urbe Gradec = Hradec

Bogumil = Bohumil

- méně často apelativa, zvláště termíny:

vaccam quae ialovica dicitur = jalovica

grnečné ,poplatek z hrnců‘

Bohemika

Nejvýznamnější zdroje bohemik:

- prameny diplomatické povahy,
- kroniky, zejména Kosmova kronika, včetně pokračovatelů,
- nekrologia.

Prameny diplomatické povahy

- *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* I–VII,
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* I–XV (nespolehlivé – 3. díl obsahuje falza),
- *Archivum Coronae regni Bohemiae* 1–5 (výhradně listinný materiál z Archivu České koruny),
- *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* I–II (výtahy z jednotlivých listin),

Obsahují několik tisíc slov:

- antroponyma *Budislav, Václav, Vojtěch, Dobromír, Milota, Závaša, Hlava,*
- toponyma *Záchlum, Podskalé, Mezilesici, Lúky, Žďár, Olešná, Čáslav,*
- apelativa (termíny): *jalovic´a, stráž.*

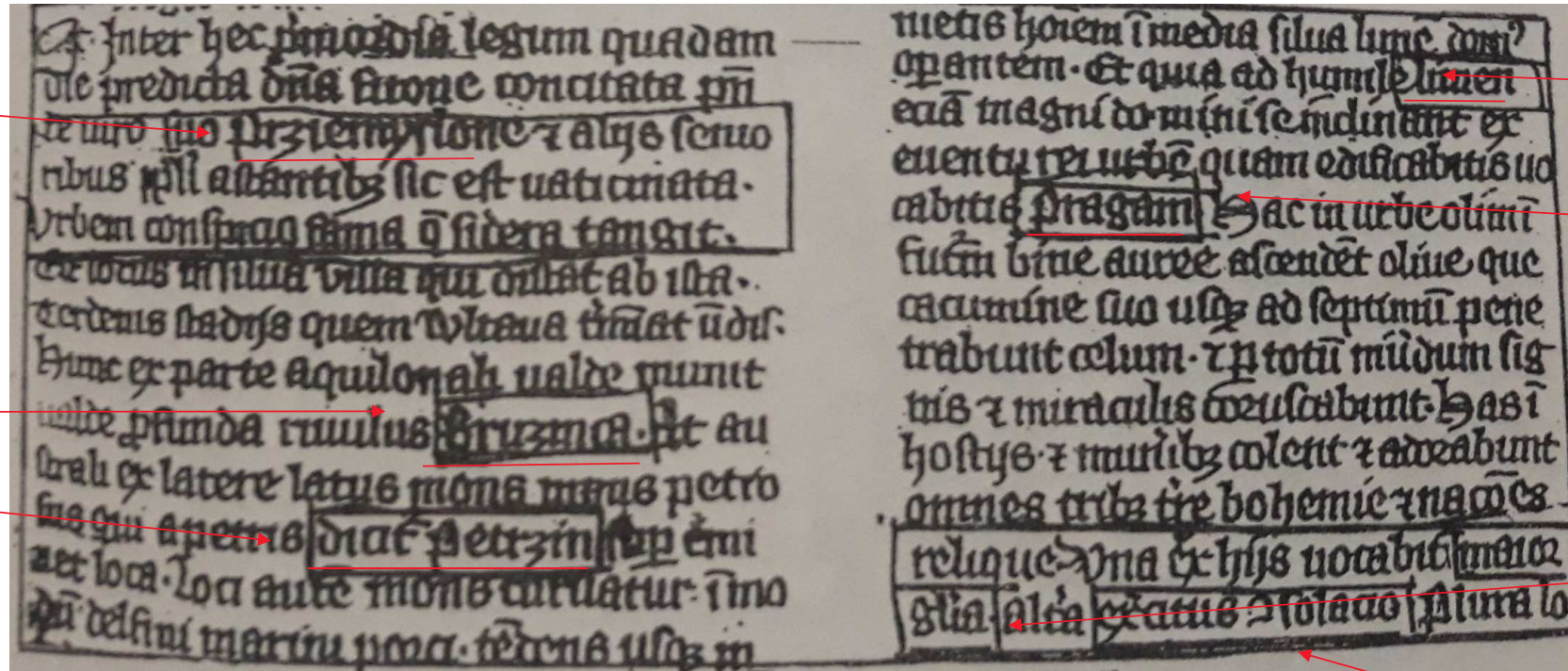
Kosmova kronika *Chronica Boemorum*

- poč. 12. stol., cca 400 bohemik,
- většiou propria: *Tetka, L'ubuša, Přemysl, Borivoj, Vyšegrad, Lučane...*
- řada jmen v kontextu:

*Quia vero secundi ordinis milites cum preda iam precesserant, in hac pugna soli tantum nobiles interierunt, **Alexius, Ratibor** gener suus, **Branis** cum fratre **Zlava** et alii quam plurimi; **Preda** comes amisso pede vix mortem evasit.* (Bretholz, 1923:143)

„A poněvadž bojovníci druhého řádu již odešli napřed s kořistí, zahynuli v této bitvě toliko samí urození: **Aleš**, jeho zeť **Ratibor**, **Braníš** s bratrem **Slávou** a velmi mnoho jiných. Předák **Předa**, přišed o nohu, sotva vyvázl životem.“ (Kosmova Kronika česká, 1975:162),
- vzácně jsou jména uváděna v českých pádových formách (akuz. *L'utoměrice*, gen. *Vršovic*),
- vzácně přísloví *illud nec ipsa potest recuperare Kazi* ,To nedovede navrátit ani Kazi‘,
- vzácně překlad jmen *Exercius Consolatio* ,Voje Těšení‘ nebo frází *clamabat **krlessu**, quod est kyrieeleison*

Kosmova kronika *Chronica Boemorum*

Przyemyśl

bruzinca
,Brusnice'

Petrzin

limen ,práh'

Pragam

maior gloria ,více slávy'
Václav

Exercius Consolatio ,Voje Těšení'
Vojtěch

Marvan, J. *Cesty ke spisovné češtině – prvních tisíc let (800–1800)*, 2003.

16 Raná stará čeština – tzv. přípravné období

MUNI
ARTS

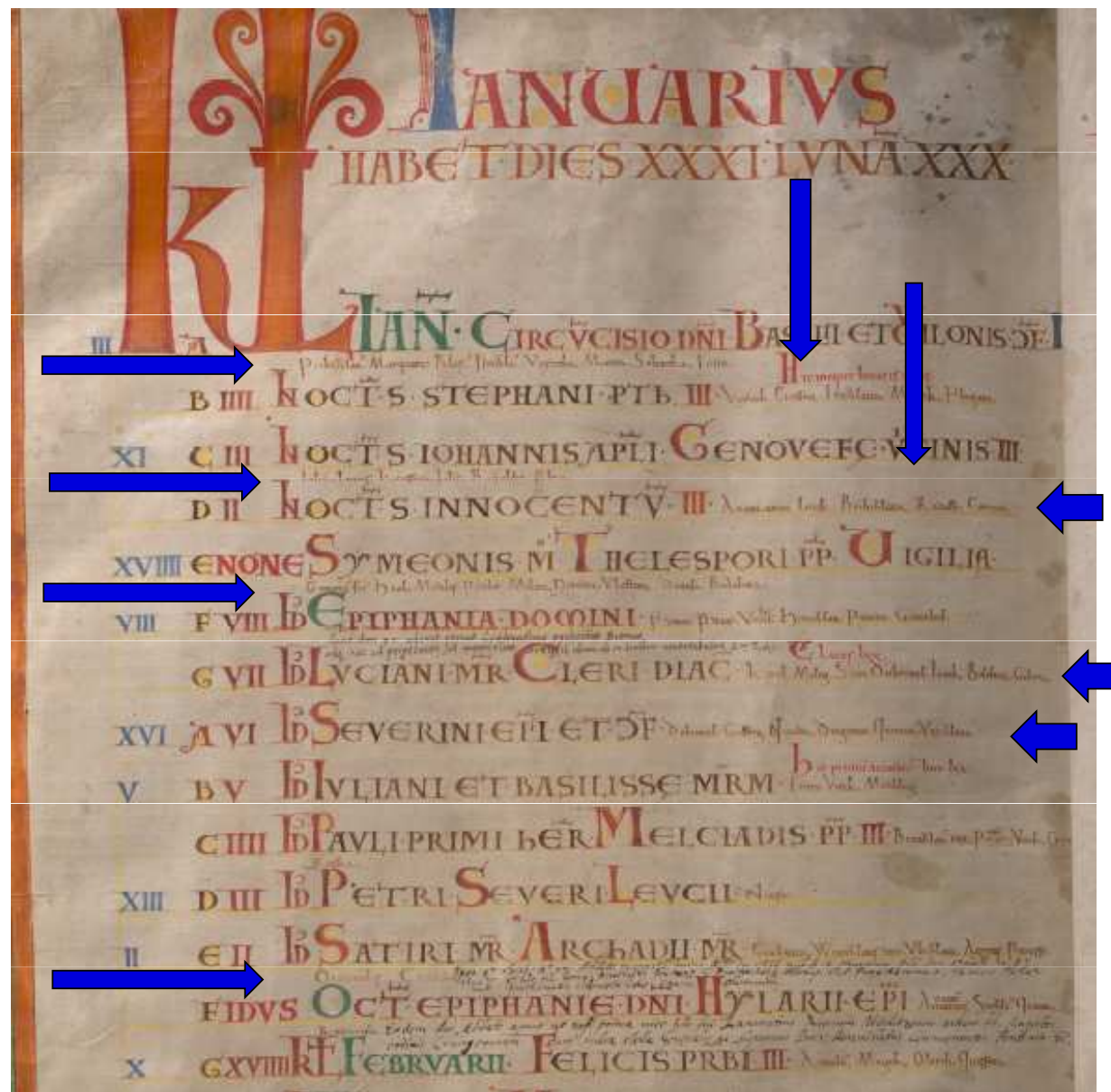
Nekrology

Soupisy jmen řeholníků, donátorů, významných duchovních a světských osobností (panovníků, biskupů, urozených žen atd.), které byly poznamenány do kalendáře ke dni jejich úmrtí. K těmto dnům se konaly zádušní bohoslužby. Proto zásadním pramenem zprostředkovávajícím nejstarší vrstvy češtiny (české antroponymie). Nejstarší sahají do 13. stol.:

- Nekrolog podlažický,
- Nekrolog ostrovský,
- Nekrolog břevnovský.

Nekrolog podlažický

- součást kodexu zvaného *Liber gigas*, *Codex giganteus* nebo *Ďáblova bible* celkem 1538 antroponym

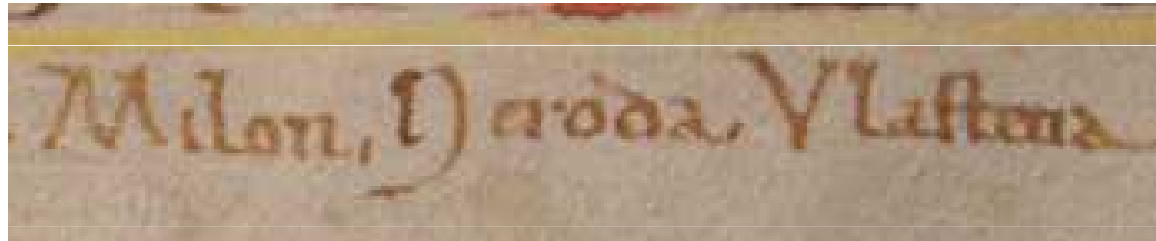
- dostupné na <https://www.kb.se/in-english/the-codex-gigas.html>

Nekrolog podlažický

Krasoň

Miloň, Neroda / Neróda, Vlastena

Radost'

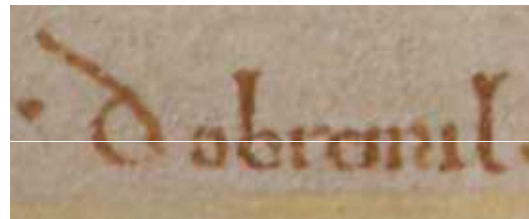
Janek

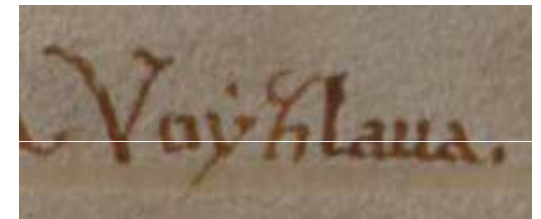
Sobotka

Dobřemil

Vojslava

Význam bohemik I

- grafika: svědectví o tehdejší grafice tradičně nazývané primitivní pravopis.
- hláskosloví reflex hláskových změn: *´a > ě* – <Zauissa> *Záviša*, <Bogusse> *Bogušě*, 1169
<Bohuslaus>, 1237, *´r > ř* <Orfechov> atd.
- doklady o existenci určitých slovotvorných typů:
  - názvy nositelů vlastnosti: *-oň* (*Grdoň* ← *grdý*), *-oňa* (*Glupoňa* ← *glúpý*), *-ec´* (*Hol´ec´* ← *holý*), *-icě* (*Černicě*), *-ák* (*Malák*), *-ek* (*Dobrek*, stč. *dobrek* ´mocný člověk´),
  - názvy vlastností: *-ost´* (*Milost´*, *Radost´*),
  - jména činitelská: *-ar´* (*Běgar´*, později dol. stč. *běhař* ,běžec, posel´),
  - jména konatelská: *-ák* (*Modlák* ´kdo uctívá modly´),
  - deminutiva a na ně navazující hypokoristika s příponami *-ek* (*Ščítek* ← *ščit* ,štit´), *Janek*, *-ka* (*Sobotka* ← *sobota*, *Sobota*, *Nedělka* ← *neděle*), *-ík* (*Janík*, *Tomík*, *Pavlík*),
  - Vedle k-ových sufixů patří mezi nejproduktivnější hypokoristické formanty sufixy š-ové: *-eš* (*Beneš*), *-oš* (*Jaroš*), *-ušě* (*Petrušě*), *-ata* (*Chvalata*).

Význam bohemik II

- apelativní slovní zásoba: *Osel, Zvěř* ‘zvíře’, *Kalina, Mech/Měch, Čáša, Sviece, Mramor, Lúky, Hory, Rataji, Buková, Bobrová*,
- názvy povolání – *kožělug, čášník, stráž*,
- termíny – *nárok, žaloba*,
- slootovorný typ odvozující názvy poplatků: stč. *grnečné* ‘celní poplatek z hrnců’, *chomútné* ‘celní poplatek za koně v chomoutu’.

Glosy

- překlady jednotlivých slov v cizojazyčném textu, později překlady větších úryvků, vět a souvětí,
- předností je možnost bezprostředního srovnání s cizojazyčnou předlohou:
  - na okraji (marginální),
  - mezi řádky (interlineární)
  - někdy se při opisování předloh stávají součástí textu.

Glosy

Doloženy v cizojazyčných textech:

- hebrejských – zápisy českých slov a frází hebrejským písmem v 11.–13. stol. (většinou ale mladší opisy),
- latinských – (s výjimkou církevněslovanských Jagičových a Paterových) až od 13. stol.

Glosy v hebrejských textech

- Židé na našem území asi od 9. stol.,
- přijali slovanský jazyk, který nazývali *bi-l^ošon K^ona ʿan* ,v jazyce Kenaanu‘ (kenaanský označuje *slovanský*)
- zápisy českých slov a frází hebrejským písmem v 11.–13. stol. – nicméně doloženo mladšími opisy,
- cca 200 lexikálních jednotek: *lopatka, motyka, veslo, oružie, rataj, konvica*, dokonce se objevují stč. slova jinde nedoložená *okostil*,
- příležitostné jazykovědné observace (Avraham ben Azriel),
- výjimečně útržky konverzace a podle autorů publikace i nejstarší české věty:

dej mi půl čtvrtky – při nákupu masa (Jicchak ben Moše)

Toliko budi státý a neměj s ʿa iné péci (Josefa Kara, který zemřel ve 20. letech 12. stol.)

Glosy v latinských textech – zpočátku jen slova

Známé jsou glosy ve slovníku *Mater verborum* (encyklopedické dílo, obsahuje výklad slov lat., řeckých a hebrejských užívaných u latinských spisovatelů klasické i křesťanské epochy).

- celkem cca 300 glos, mezi nimi tři časové vrstvy,
  - nejstarších 12 glos přímo zapsáno v textu: *káně, okún. skrivanec,*
  - mladších 40 glos interlineárních a marginálních: *blén, birdo, cievka, člunek,*
  - nejmladších víc než 200 interlineárních glos stále ještě ze 13. stol.

- navíc obsahuje obrozenká falsa (asi 900), která odhalil A. Patera, známý vydavatel stč. památek.

Glosy v latinských textech – posléze věty

- glosy v *Homiláři opatovickém* z 2.pol. 13 stol., text lat. kázání pocházející z 12. stol, je zde patrné úsilí, které bylo třeba vynaložit k tomu, aby byl latinský text adekvátně přetlumočen i z hlediska syntaktického. Nebylo to snadné, protože čeština byla do té doby pouze jazykem mluveným.
- glosovaný latinský žaltář KNM XIV D 13 z kláštera benediktinek
- Zdařilejší překlad představují některé glosy v Túlci sv. Bonaventury z poloviny 13. stol.

Hore mně hospodine mój. neb otevšad mně boj i válka. otevšad šípi letie. otevšad nebezpečenstvie. otevšad překaza i škoda. kamoškolivěk se obrácu... Zde jsou zárodky interpunkce!

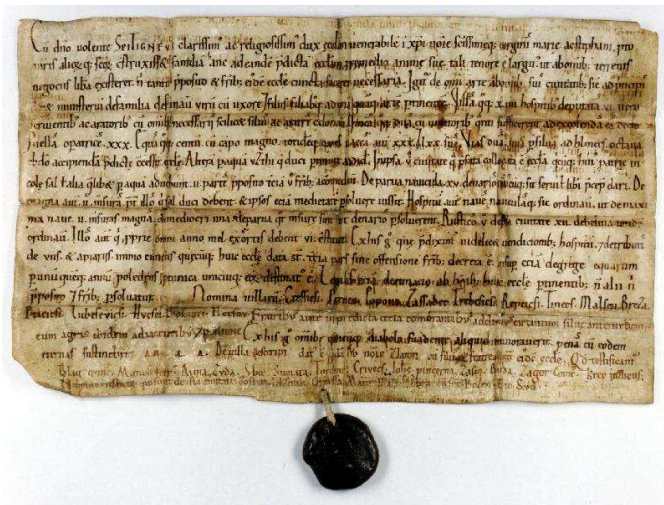
Přípisky – nejstarší české věty

- texty připsané k cizojazyčnému textu, se kterým obsahově nesouvisí,
- k nejstarším patří (církevněslovanská?) věta z latinského rukopisu břevnovského kláštera z 10. stol.

Strachotě Inú tacii ,takoví Inou k Metoději'

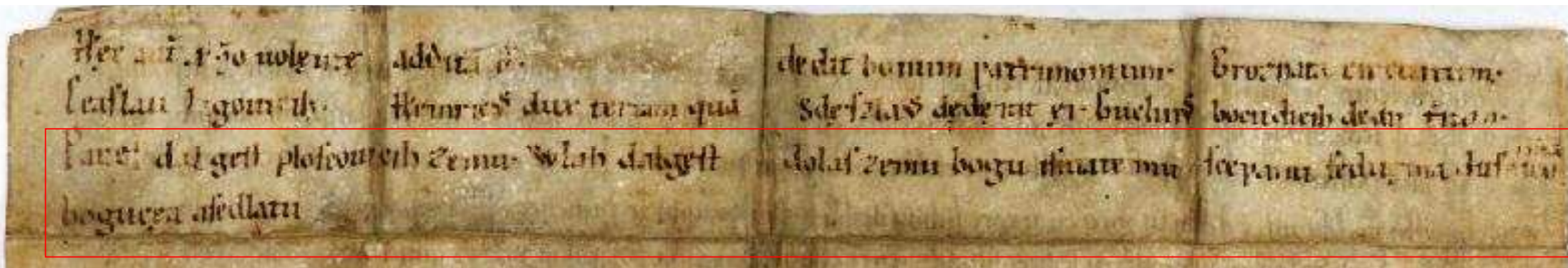
Přípisky – nejstarší české věty

- za „první“ české věty jsou však tradičně považovány přípisky z poč. 13. stol. do **zakládací listiny kapituly litoměřické**; nejednoznačná grafika způsobuje, že znění přípisku není jednotné.

Dostupné z <http://ff.ujep.cz/kapitula/dejiny.php>

Zakládací listina litoměřické kapituly

Pavel dal gest Ploscouicih zemu. Wlah dal gęst Dolas zemu bogu i suiatemu Scepanu se duęma dusnicoma, Boguceęa a Sedlatu podle CDB I (1907: 59–60)

Pavel dal gest ploscouicích zemu Wlah dalgest dolas zemu bogu ifuiatemu Ńcepanu se duema dušnicoma bogucea a sedlatu. (Havránek 1980: 27–28)

Transkripce

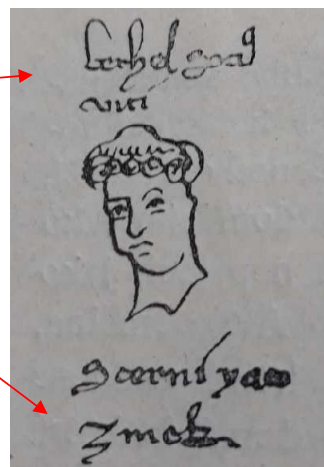
Pavel dal jest Ploskovicích zemm’u, Vlach dal jest Dolas zemm’u bogu i sv’atému Ščepánu se dvěma dušníkoma, Bogučeja a Sedlatu.

Přípisky – svatojiřská chorální kniha

- zřejmě znuděná novicka, která komentovala dění v klášteře, občas spojené s obrázky

<berhel socius uiti> *Berhel socius Viti*

<scerni yaco zmek> *sčerní jako zmek*

Flašhans, V. *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy 1. 1901.*

Další přípisky:

Aldík krásen jako anjelík, jenž u blátě se válé. Tet anjelík jmieše lokty, ptilík ??

Lector Vitus (ne)krásný kurvy syn.

Cisiojany

- cisiojany – kalendáře složené ve 12 hexametrech podle měsíců, pořadí slabiky znamenalo datum v měsíci, na které připadá svátek jmenovaného světce nebo světice
- nejstarší ze 13. stol. (poněkud nemotorné),
- **srpen:**

1.	2.	3.	4. 5. 6.	7. 8. 9.	10. 11. 12.	13. 14.
Petr	tmu	Ščep	nalezen	podjímá	Laurenec	oheň
15. 16. 17.	18.	19. 20. 21.	22. 23.	24. 25. 26.	27. 28. 29.	30. 31.
Ma ri a	juž	na nebe.	Dere	Bartolo.	Hlavu Jan	otdal

Zápisky pasovského děkana A. Behama

- stoupenec papežského tábora – protivník císaře,
- vedl si tajný zápisník, do kterého vkládal česky informace, u kterých chtěl, aby nebyly srozumitelné,
- zejména údaje o majetku,
- jeho čeština „zvláštní“

mosny za kenihami, devadesati grivny zelata, cosuch de lisca

První pokusy o překlad biblického textu

- nejprve byly překládány žaltáře, protože byly určeny ke zpěvu při bohoslužbě,
- první překladatelské pokusy spadají právě nejspíš do konce 13. stol., a to pro potřeby šlechtičen, které neuměly latinsky,
- pět nejstarších rukopisných překladů žaltáře dochovaných ze 14. stol. jsou považovány za mladší opisy výchozího textu z konce stol. 13.,
- jeden z mladších prepisů, *Žaltář wittenberský* (z poloviny 14. stol.), svou grafickou podobou naznačuje způsob svého vzniku: český text je vepsán červeně mezi řádky textu latinského, tedy má povahu glos.

Administrativní oblast

- ve sféře psaných textů vládne latina,
- v oblasti církevního práva a kancelářské praxi také latina,
- v souvislosti s německou kolonizací z konce 13. stol se v oblasti městského práva postupně etabluje němčina,
- čeština se udržuje v oblasti zemského (královského) práva, které bylo v mluvené podobě vedeno česky.

Administrativní oblast

- ve sféře psaných textů vládne latina,
- v oblasti církevního práva a kancelářské praxi také latina,
- v souvislosti s německou kolonizací z konce 13. stol se v oblasti městského práva postupně etabluje němčina,
- čeština se udržuje v oblasti zemského (královského) práva, které bylo v mluvené podobě vedeno česky.

Na sklonku 13. stol. se objevují první texty

Duchovní skladby

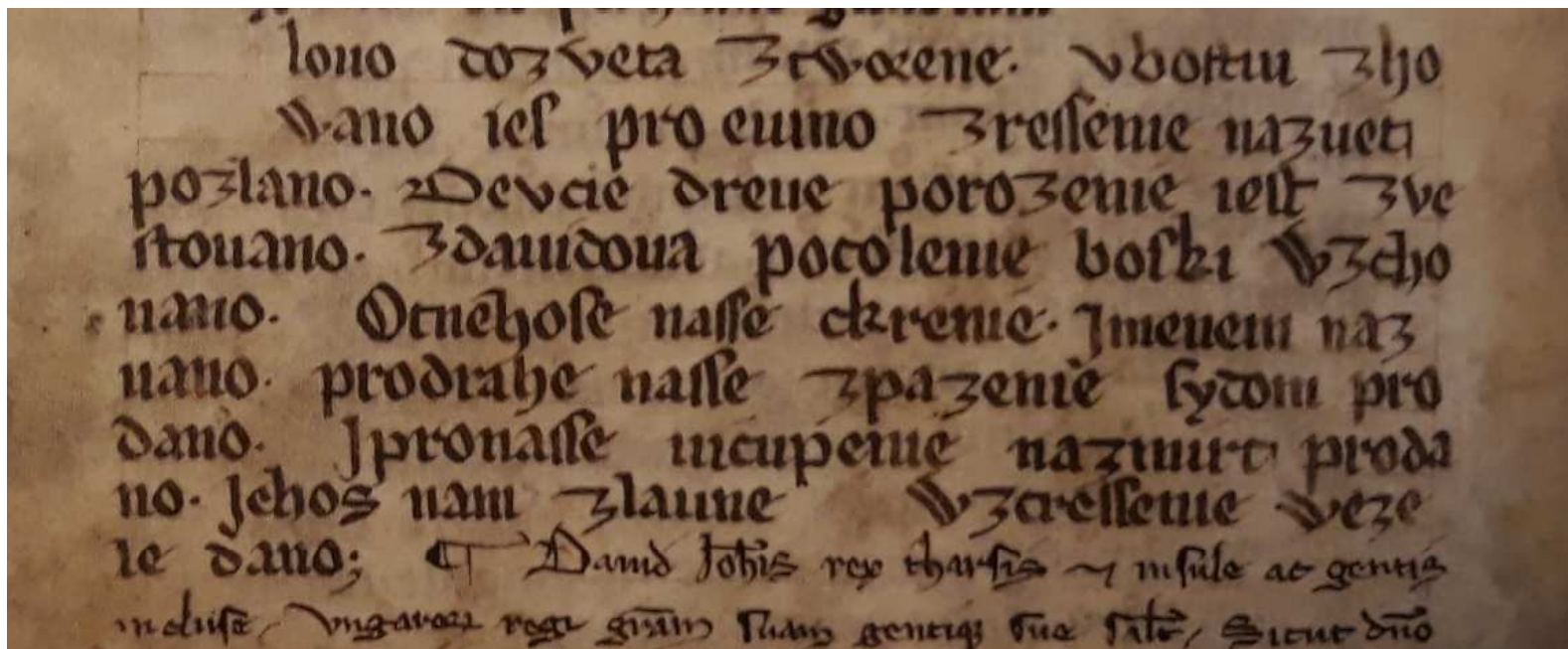
- *Píseň ostrovská* neboli *Slovo do světa stvoření*,
- *Kunhutina modlitba* neboli *Vítaj kráľu všemohúci*.

Píseň ostrovská = Slovo do světa stvoření

Opis z konce 13. stol., předloha snad 1260 – 1290.

Nejspíš překlad latinského pretextu, ten však není znám. Nejspíš píseň (schází notace, ale nachází se v kontextu jiných latinských písní.

Velmi jednoduchý styl, který kontrastuje s velmi komplikovaným námětem, jímž je Logos.

Vintr, J. *Ostrovské rukopisy*.
2014.

Píseň ostrovská = Slovo do světa stvoření

Slovo do světa stvoření
v božství schováno,
jež pro Evino shřešení
na svět posláno.

Dievcě dřieve porozenie
jest zvěstováno,
z Davidova pokolenie
božsky vzchováno.

Ot něhože naše kršćenie
jmenem nazváno,
pro drahé naše spasenie
Židóm prodáno.

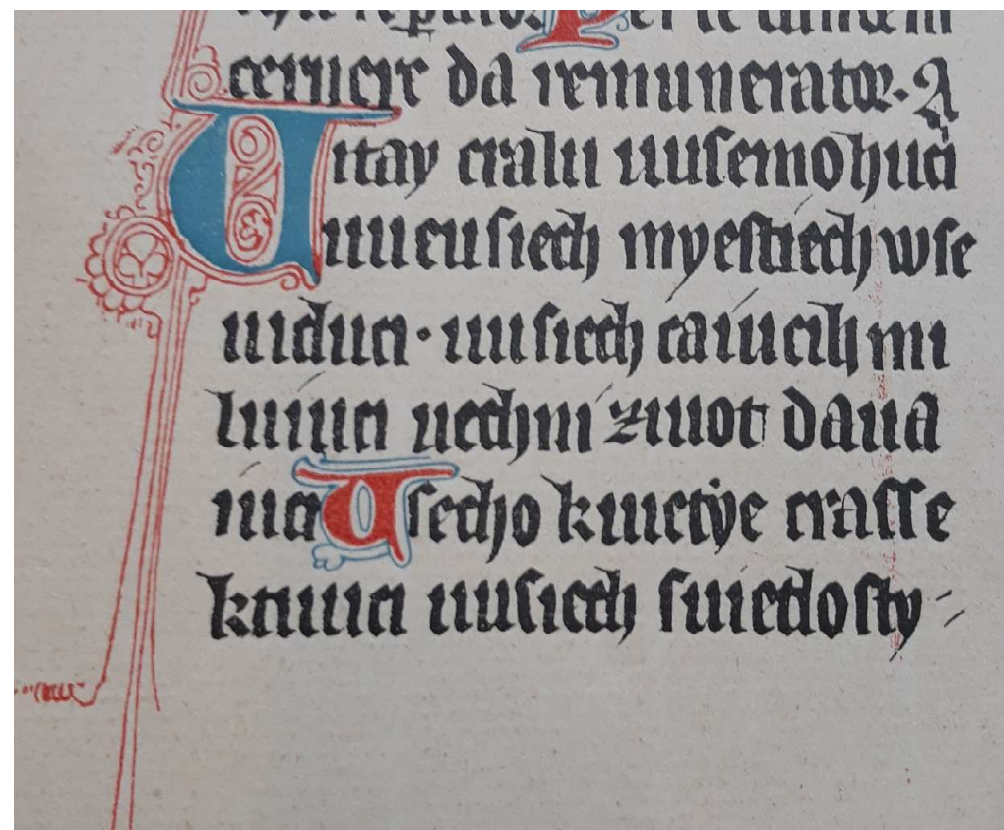
I pro naše vykúpenie
na smirt prodáno,
jehož nám slavné vzkříšenie
vesele dáno.

Kunhutina modlitba = Vítaj kráľu všemohúci

Součást breviáře abatyše svatojiřského kláštera Kunhuty, dcery Přemysla Otakara II.

Pochází z konce 13. stol., 152 veršů ve 38 strofách, nejspíše píseň.

Napsána vyspělým jazykem, motivem je eucharistie.

Vintr, J. *Ostrovské rukopisy*. 2014.

Kunhutina modlitba = Vítaj kráľu všemohúci

Vítaj, Kráľu všemohúci,
ve všech miestech vševíduci,
všech kajúcich milujúci,
věčný život dávajúci!

Všeho kvietie krásne kvúci,
všech světlostí viece stvúci,
svým milým se zjevující,
jě rozkošně kochající!

Vítaj, slavný Stvořitelu,
vítaj, milý Spasitelu,
vítaj, věrný náš přítelů,
všie dobroty davatelu!

Vítaj, v nůzi těšitelu,
všeho hořě zbavitelu,
vítaj, divný slavitelu
i rozkošný krmitelu!

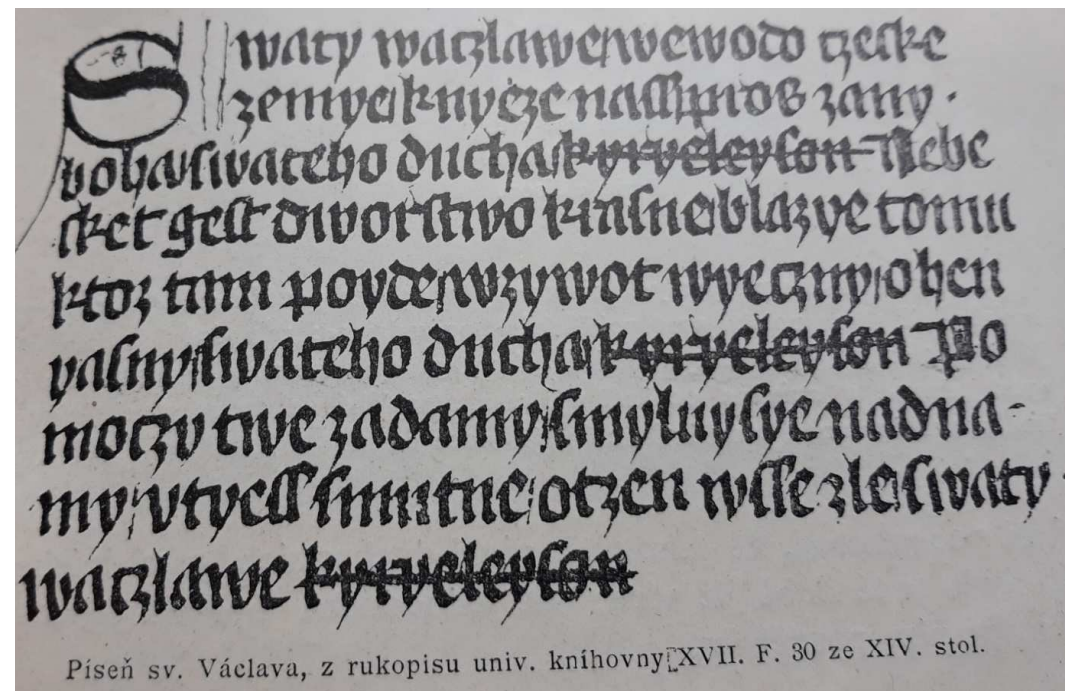
Děkujeme tobě z tvého
z milování velikého,
z potřebného, z radostného,
z vysokého i z šcedrého,

ež si ráčil ny stvořiti,
velmi drazě vykúpiti,
nebesa dens otvořiti
a svým Tělem obdařiti.

Svatováclavský chorál

- zřejmě ze 13. stol. (snad 12. stol), doloženo až ze 14. stol.,
- nejstarší první tři sloky,
- první sloka snad ještě starší (konec 12. stol.),
- zbývající sloky 4 – 9 ze 14. stol.,
- nejasná strofická a veršová struktura,
- jednoduchý jazyk, prostý styl.

Svatováclavský chorál

Svatý Václave,
vévodo české země,
kněže náš,
pros za ny boha,
svatého ducha!
Kyrieleison!

Nebesket' jest dvorstvo krásné,
blazě tomu, ktož tam pójde:
v život věčný,
oheň jasný
svatého ducha!
Kyrieleison!

Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave!
Kyrieleison!

Pravopis I

- postupné pronikání češtiny do sféry psaných textů se vyrovnávalo s faktem, že latinské písmo nenabízelo písmena pro všechny fonémy,
- grafika neustálená – používá se pro něj pojmenování *primitivní* nebo *jednoduchý pravopis*,
- nesystematická řešení pro specifické staročeské fonémy,
- např. J. Pleskalová uvádí příklad víceznačnosti písmene <c>

<Miculcici> = Mikulčici

- o pravopise viz *Nový encyklopedický slovník češtiny*:

<https://www.czechency.org/slovník/PRIMITIVN%C3%8D%20PRAVOPIS>

Pravopis II – J. Pleskalová (NESČ)

fonémy	11. st. B	1. pol. 12. st. B	1. pol. 12. st. G	2. pol. 12. st. B	1. pol. 13. st. B	1. pol. 13. st. NeP	1. pol. 13. st. P	2. pol. 13. st. B	2. pol. 13. st. GP	2. pol. 13. st. ST
c =	cs	cs, c	c, cz	c, cs, z, ch, cz, tz, zc	c, tz, z, ch, ts, cz, zz, thz	c	c	cz, z, c, ch, tz, zc, zt, s	c, ch, s, cz, cc, cs	c, ch
č =	c	c, cs, ch	c, f	c, ch, sch, szh, cs, cz, sc, tz, z, sh, csh, xh, th, cc	c, ch, s, sch, cz, tsch, ts, sc, z, tz, chch, zch	c	c	c, ch, z, sch, cs, s, sz, ts, tsch, cz, tsh, sh, zc, ths	c, ch, s, cs, sc, zc, cst, cc	c, ch
r', od 1237 ř =	r	r	r	r	r, rs	r	-	r, rs, s, rz, rsh	r, rs, rz	r, rs, rz, zr
s, s', do začátku 13. stol.	s, z, ss	s, z	f, z	s, z, zz, c, ss	s, z, zz, ss, sz, zs, sc, cz	s, z, ss	s	s, z, zs, zz, ss, ch, sh, sc, sch, sz	s, z, zz, ssz, zsz, sz, szs	s, z
š =	s, ss	s, ss	f, z	s, ss, sc, hs	s, ss, sc, sh, sch, si, z	s, ss, z	s	s, ss, z, sch, ts, ch	s, ss, z	s, ss
z, z', do začátku 13. stol.	z	z	z	z, s	z, s	z	z	z, zz, s, sc, czs, zs, zh	z, zz, s	z, s
ž =	-	s, z	z, f	s	s, z, sch	s, z	-	s, z	z, s	z, s